

تۈرلۈك يۈرۈش

تۈرلۈك فائىدەسەنە چالغىش
اون بىش كۈندە بىر چىقار

يىل ۷ - جلد ۱۴ - عمومى سانى ۱۵۲
۱۶ كائون ئانى ، ۱۳۳۴ - مىلادى ۲۰

اول نه کبی دین و مذهب لک کلوب کچدیکی
تاریخ لک تفصیلاتیه کوستریور. بونکه برار
طریق علیه نک جمله سی سلسله نسبتلرینی عمنه
صحیحه ایله سیدالمرسلینه ایصال ایتمکده متحد
ومتفقد. هر حالده بونلر ایچنده نه هنددن
ونه نوقلاطونیه دن حرف واحد بیلن یوقدر.
ایشته بو بویه ومنبع اوراسی اولدینی حالده
بو مسئله لر وقیله ینه علما ایله مشایخ آره سنده
بر چوق مناقشاتنه سبب اولمشدی. فکر
فاصرانه بجه فطرت وقابلیت مخصوصه بی حائر
بعض خواص واصفیانک نتیجه عملیه بی تهذیب
اخلاق و تربیه نفسدن عبارت اولان طریق
ریاضته سلوک ایش اولمالرینه برشی دیمکه هیچ
برحقمن اوله ماز. بلکه عصرک ایجابانه موافق
بعض تعدیلات واصلاحات ایله بو مسئله عائد
تشخیلانک بر چوق فوائد اجتماعیه تأمین ایده جکنه
قائلن.

محمد علی عینی



تورک بوبوکلری

- ویاخود -

تورک آدلری

ایلفازی = آرتیق اوغوللارندن اوچونجی
حکمدارک آدیدر. نجم الدین آدینی دخی داشیردی.
ایلک ضانه = تورکستان و اوغور خانلرندندر.
[۴۰۳ هـ] تاریخنده اولمشدر. دوغروانی سوهه،
جومرد و بیکیک برپادشاه ایش. [۳۸۹] سنه سنده
ایرانده کی سامانی دولتی اورتادن قالدیران بوپادشا.
هدر. تولکهنی کیشله نیش ورنکیکن ایش ایش.
برآدی [نصر بن علی] در.
ایمور — امیر محمود شاه دیبلکه دخی طایفه شدر.

باشلار؛ هپسنگ فردی واجتماعی چوق فائده لری
کافل اولدینی قطعاً ثابتدر. بوندن باشقه
عبادتلری حدندن فضله چیقارمغه ده جواز
یوقدر. صحیح بخاری و مسلمده کی احادیث
نبویه باقیلنجه بو حقیقت تماماً آکلاشیلر.
صحیح مسلمک اوچنجی جلدنده ۱۶۲ نجی صحیفه
ده کی صوم الدهر مسئله سنده بی ذیشان افندمزک
عباده بن عمروه خطاباً شرفصادر اولان
أمرلری نه قدر عالیدر. [... فان لزواجک علیک
حقاً ولزورک علیک حقاً ولجسدک علیک حقاً ...].
عباده بن عمروک صوم دهی طوئدینی وهر کیجه
قرآن او قودینی رسول اگر مه خبر ویرمشلر
بی محترم عبداللهی چاغروب صورمش اوده
أوت اوله در جوابی ورنجه : « سنک اوزرکده
زوجه کک ، زورینک یعنی زیارتچینک ، جسدیکک
حق وارددر اولری ده ایضا ایتمک لازمدر .
اوروج طوئاجقه سک صوم داودی طوت یعنی
برکون اوروج طوت ، برکون نه ! » یورلمشدی .
۱۶۴ نجی صحیفه ده ایسه ینه بو حادته شویه
روایت اولتور : عباده بن عمر حضور فخر
المرسلینه جلب اولوب ناصل اوروج طوئدینی
صورلدقن صکره کندیسنه : [الم اخر انک
لقوم ولا تفطر وتصلی اللیل . فلا تفعل فان
لعینک حظاً ولنفسک حظاً ولا هلك حظاً ، فسم
واقطر وصل ونم وحم] یورلمشدر .
خلاصه سیدالمرسلین اقدمن هر اعضانک حق
ویرلمسنی و حقوق عائله وزوجه یه رعایت اولتماسنی
امر ایتمشدر .

بوراده مهم بر سؤال ایراد اولنه بیلر .
او حالده صوفیه نک ریاضت ، عزلت ، و خلوتلری
زرددن کلپور و ناصل مشروردر ؟ اسلامدن

اوغلونک قاریسیدر. تورکر آراسنده برطاقم آدلر قادینلره
برطاقم آدلر یالکیز آرکه کلره و بریلکله برابر برطاقم آدلر
هم ارکه کلره هم ده قادینلره وریلیر. امیر موسانک قیزی
و دمیر کورکانک قادینی اولان [تومان آغا] وینه
دمیرک قادینلردن [طوغو طور خان] و قیزی
[یکیمی آغا] و اسلچوق [بو قیلیدندر .

ایرنا نه یاخود ایرمانه — آتیلا — آتالا —
خانک آنک کوچوک اوغلور. آتیلا چوجوقلری
آراسندن آنک چوق ایرناخی سوه رمش . بابالری
اولدیکن صوکر قارداشلریله کچینه مدیکندن کتند .
یسنه وایان آداملر ایله آسیایه کچمشر .

اوغورلو . محمود بک — ایران پادشاهی
حسن خانک — اوزون حسنک — اوغلیدر . حلب والیسیله
برلشهرک باباسنه قارشى قویمشدی . اوغورلوسلطان
فتح حضرتلرینه صیغیمش ایدی . فتح حضرتلری
بوکا قیزی ویره رک داماد ایدیندی .

مصر پادشاهی قایتای — قائد بک — ایله اوزون
حسنک آناسنک ایشه قاریشمه لری اوزرینه اوغورلو
باباسیله باریشدی .

فتح حضرتلرینک قیزندن [کوده] احمد بک
آندنه براوغول چوینی دنیایه کلشدر ؛ احمد بک
ایراندنه تخته چیمشدر .

ایلمچی خان — آنک اسکی تورک خانلردن
اولدینی سوله نیلن [تورک] خانک تورونی وتونه نلک
خانک اوغلور . باباسندن صوکر تورکره خان اولمش
ایمش .

اوردر خان — یینه اسکی زمانلرده کچدیکی
سوله نیلن آلجه خانک سلاله سندن وتانار خان
اوروغندن ایمش ؛ باباسنک آدی آتسز وده ده سنک
آدی یه لسا لیدر . بوده خانلق ایتمش ایمش .

اوز خان — مشهور اوغوز خانک عموجه سی
و موغول خانک اوغلور .

ابر قیل آتا — اویغور تورکرلردن اولوب اوغوز

خانک وزیریدر . بعضی عربجه کتابلر بونی تورک
پیغمبرلری آراسنده صایارلر ایسه ده اویدورمه در .
بونی [خرقیل] املاسنده دخی یازارلر . دوغروسى
[أرقول] اولسه کرکدر .

ایلتخانلیرک صوکنجیسی ابو سعید خانک اولدو کتنده
شیرازده [جنکیرخان] اوغللری نامه حکومت
سورمه کله قایتمش ایسه ده آذربایجان حاکمی [آب خانک]
امر یله [۷۳۶] ده اولدورولشدر . صوکر کوچوک
اوغلی شیرازده حکومت سورمشر .

ارغایتر روی — دمیر کورکان زمانی بکار .
ندندر : توله کنی اولونک بکی ایدی .

[بردی] وردی . دیمکدر . دوغو تورکجه سنده
[واو] برینه [با] قولانیلیر . وار — بار ،
سه بوک — سه ووک ، ثب — ثوکی .

اوروز بک — اوغوز نامه ده آدی کچن تورک
اولولرندندر .

اوشیه قوج — اوغوز نامه ده حکابه سی واردر .
قوجه [اختیار] معناسته در . حالا ایل طرفلرند
قولانیلیر . اورالده اختیار کله سی مان هیچ قو-
لالیلماز .

آیمه آلب — قونییه ده اوطوران سلیک
پادشاهلردن سلطان [رکن الدین قاهر] آنک آداملردن
ایدی .

آناج بک — بوبوک سلیک پادشاهلردن
سلطان برکیار ویک — [بورکیار ویک] زمانی
آداملرندندر . بورکیار یقه قارشى قویمشدی .

ایناجر — کل تکین آده سنده ککبو داشده
آگداشنده . آدی کچن تورک اولولرندندر . قیرغیزلر
خاقانی طرفندن کل تکینک آغیدینی دوتقی ایچون
کونده ریش ایمش .

آی تکی — عباسی خلیفه لرندن [القائم بالله]
زماننده باغداد ضابطه سنه یعنی [امتیت عمومی سنه]
مأمور ایدی .

اورتگی — اسکی تورک ماصالارنده — مینو
لوژیسنده ابکی آعاجدن دوغمش اولدقلری سوله نیلن
یش چوجوقدن بریسدر .

ایموقر — دمیر کورکانک قیجاق والیسی ایدی .
اولجه نوقتاش خانک قوماندانلردن ایمش .

آقابک — دمیر کورکانک قیزی و امیر موسانک

برله شمه سی و قورتار یله سی کر کدی . اولوداش زماننک
اک بویوک برعالمی اک بیکیک و دوشونجه لی بر
عسکری ایدی . هله تورک لکه قارشى اولان باغلانسی
وسوکیسی چوق یوکه کدی . اولوداش کی تورک لی
دوشونن تورک حکمدار لی آرز کلدی . اولوداش کی
آدی حرمتله آکیلمله و اولوداش کی سوکیسی
یوره کارمنی ایصیتمه لیدر . اولوداش کی باغچی (اورده کنه)
ایدی . اون بیل حکومت سورد کدن و سوکیلی ملتته
کیجه کوندوز خدمت ایتد کدن صوکر (۵۰۲۶ هـ)
سنه سنده اولمشدر .

ایلی خان = قاراختایلیر حکومتی توران اولو
داشیک - قورخانک - اوغلیدر . باباسنک اولدیکنده
کندیسی کوچوک اولدیغندن آناسی حکومت ایتش
و آناسی تولونجه کندیسى حکومتی آینه آلمشدر .
(۱۱) سنه قدار حکومتدن صوکر (۵۰۴۷ هـ)
ده اولمشدر .

ایلی وایل یارلاق دیمکدر . فقط همزه لر قالین
اوقونجه ققدر .

اونک خان = اسکی تورکستان خانلرنندیر .
تورکلردن ایلیک اؤکجه خرسیتیانلی قبول ایدن
حکمداردر .
آناخانومه = الادراک لسان الاتراک صاحبی
قادر اسمارندن صابور .

ایفانه بک = خوارزم مشای جلال الدینک
قارداشی اولان غیاث الدینک دایسیدر . (۶۲۲ هـ) ده
جلال الدینله همدانده چارپیشش ویه کیشدر .

ایناکشیک = خوارزمشاهلرک صوکرلر نه دوغرو
سجستان و کرمان طرفلرنده شهرت آلان بر تورک
بکیر . سجستانده (۶۲۷ هـ) ده یابدینی برغاوغاده
اولمشدر .

ایناطیلیر = خوارزمشاهلرنندن علاءالدین محمدک
دایسیدر . بخارا و الیسی ایکن - بایلاق معاهده یه
قارشى - جنکیز خاکن کار بانلرینک مالنه کوزدیکرک
کار بانلری اولدورتمش و ماللرنی یقما اتمشدر . جنکیز
خان طرفندن ماللرک کبری و بریله سی و قاتلارک
جزالنه سی ایچون کونده ریلدن ایلی یه ده قهارت ایتملر
و تربیه یه حق قازانمشلردر . تورک دوغرو لقی اونودان ،
۴۰۳۱

آی خان - اوغوز خانک آتای اوغلندن
ایکینجی سیدر . کون خان اولدیکندن برینه کیمش
ایمش .

ایمر خان - اسکیدن ایتیل - وولغا - طرفلرنده
اوطوران بولغار تورکلرینک ایکنجی پادشاهیدر .

آیک - کرمانده پادشاهلق ایدنه سه لیکیلر
دن بهرامشاهک بکلرندیر . بهرامشاهک اوله سی
اوزرنه ملک آرسلا نه آتا بک اولمشدی .

ایلمش - هندستانده - دهلیده - حکم
سورن غوریلرک کوله سیدر . آی بکک اوغلینی
اورتادن قالدیر هرق کندیسی تخت کیمش و (۶۳۳ هـ)
سنه سنده اولمشدر .

برچوق اشتقاقلر و اعلا لردن صوکر انجیب غاصم
بک « ایلمش ، کشور کشا » معناستدر . دیبور .

آی بک - دهلیده غوریلر حکومتی توران
ذاتدر . کندیسى برتورک کوله سی ایدی . برآدی ده
قطب الدیندر . (۶۰۷ هـ) ده اولمشدر .

ایل قوتلوغ - خوارزمشاهلرندن - خورزو
مشاهلرندن - (۱۱) سلطان آتمزک اوغلیدر . (۵۲۳)
سنه سنده سه لیکیلرله ایدیلن غاوغاده اولمشدر .

ایل آرسلا نه - (۵۶۸) سنه سنده وفات
ایتمش اولان خوارزم پادشاهیدر .

اولوناسه - یه لوتاشی ، چین خدمتته کیرمش
اولان تورک بکلرندی . وچین آقاده میسی اعضالقی
قازانمش ایدی . چوق بیلکیلی ایتمش . امپراطور
اولدنی زمانده کندیسى برآقاده می آچمشدر . چین
حکومتده بویوک بر نفوذی وار ایدی . صوکر
کندی ملتته خدمت ایتک دوشونجه سیله تورکستانه
کلدی و قورولتای طوبلادی (قورخان) دینیلدی .
شرق تورکلرنی بایرانی آلتنه آلدی و قاراختایلیر
حکومتی قوردی . سه لیچک تورکلردن باشقه
بونون تورکلر کندیسى طانییدیلر . اولوداشه کوره
نرده بزتورک اوی وارسه نرده تورک دیلی سویله -
نیورسه اوراسی تورک وطنی ایدی . اوراسنک
(۱) حالا آناطولیکن بایتمده (خوروزوم)

یوروکلری واردر .

آی ملک = بعلبک قصبه سنده (۱)

برقادیندر . حدیث علمه واقف ایش . مشهور شیخ جمال الدین شریعتی قیز قارداشیدر . ابن حجر عسقلانی بوقادیندن حدیث اوقومش و دیکله مشدر . کندیسیدر ده ابن امیله نامنده کی حدیث عالندن و باشقه لوندن حدیث اوقوه مشدر . اوله سی (۸۱۵ هـ) سنه سنده در .

ایل قورطلر = یلقطلو ، ایلخانلی پادشاهلرندن

آباقای خانک قیزیدر . موغوللر آراسنده هرکس خاطرینی صایارمش . بک کوزل آتیه پنهان و سلاح قوللانیرمش . قوجه سنی اولدورهن آدامک آرقه سنه آتیله دوشهرک حریفی اولدورمشدر . بیکیتمیز یوره کلی برقادین ایش .

اولوج = قونیه ده حکومت سورهن سه لچیکلی

پادشاهلری زماننده تورکهن بکلرته و بریلهن عنواندر . دولتمیز تاریخنده (قلیچ علی پاشا) آدیله طانیلان ذاتک اصل آدی ده اولوچیدر . بوذات ده کیزجیلکده چوق اوسطه ایش . دولته بویوک بازارقلر ایشدر (۹۹۵) ده اولمشدر .

اولوس = مشهور چاغانای شاعری و تورک لک

اسلاملقدن صوکر ایلک ملی عالمی اولان میرعلی شیرنوائی حضرتلرینک باباسنک آدیدر ؛ اولوس بک چاغانای اولولرندن ایش . اولوس قبیله معنا سنه ده کلیر . نته کیم اسکی تورک تشکیلات شوصورتله ایش . اوجاق ، کیل ، اوباء ، بوی ، اوجاق ، ایل ، اولوس ، بودون .

ایال ، باخور یا نال = بویوک سه لچیکلی

پادشاهی طوغول بک قارداشیدر . اسلاملقدن صوکرک تورک اولارق آناطولی به ایلک آتیاق باصان ذات بودر . قارداشینیه عاصی اولدینی ایچون (۴۱۵ هـ) سنه سنده کندی یایینک کیریشیله بوغولمشدر . اوغلی ابراهیم دیاربکر طرفلرند بوغولمشدر . مصرده حکومت ایدن کولمه نلردن ملک اشرفک اصل آدی ده (۱) بعلبک کله سنک اصل تورکجه (بالی بک) اولسه کرکدر . هیتاردن قالش براسم اولایلیر . فنیکه معبودی (بعل ایل بک) دن مرکب اولدینی یازانلرده واردر . هراکیسی ده علمی برقیتمی حائر ده کلدر . براشتاخیلقدنر .

وردیکی سوزده دورمایان و عادتاً بجمله شهن بوتورکلره کندیلیری بیلدیرمک لازمدی ؛ ایسته جنکیز خان ده بونی یاشیدر . ایالتیک بک برآدی دخی (غایر خان) ایدی . (ایال) ک سلطانزاده معنا سنه اولدوغنی عمود کاشغری یازیبور .

ایلده کیز = بویوک سه لچیک پادشاهلرندن

سلطان مسعودک وزیر ی بولونان (کال) ک کوله سیدر . ملکلی قیچاقدر . وزیرک وفاتنده سلطان ایلده کیزی یاته آلمدی . آرزمانده ایلده کیز ایلهریله دی . دوغروانی و بیکیتملی یوزندن کندیسینی سودیردی . ملکته کی کورونولری باصدیردی و قاقناس طرفلرند برقاج یر آلدی . بوخدمنلرینه قارشیلیق اولارق آذربایجان والیک و بریلدی . سلطانک وفاتنده نفوذینی بوسوتون آرتیرمش و پادشاهلر ایندیره چک قادار ایلهری کیتشدی . چوق قورنار بردات ایش . آذربایجان آنا بکلرینک مؤسیدر .

اولور بک = جنکیز خانک آنا سیدر . چوق

عقالی و دوشونجه لی برقادین ایش . توجینی جنکیز خان بایان بوقادیندر . جنکیزک باباسی (به سوکی باتیر) اولدوکنده بوقادینک ایش بیلیرلیکی اولسه ایدی جنکیز تخته و سلطنته ایریشه مزیدی . قوجه سی اولدیکنده داغیلقدن اولان بکلری - آت صیرته آتلاهرق - کیری دونوردی . آلینه قوجه سنک بایراغی آلدی و بکله قارش سوبله دیکی سوزلرله اولنری متأثر ایدی ؛ گوگنوکدوردی . اوله سی به قادار بوقادین اوغلنک حکومتی صاغلانلاشدیرمق نه لازم ایسه هبسی یادی .

« اولون » بویوک معنا سنه اولان اولو کله سنک مؤئیدر . جنوی موغولستانده یکینه (۵۰۰) کیلومترو قادار اوزاقلقدن (اولون هودوک) آدنده برقصه و بوقاری موغولستانده کیریلون چایله اونون چای آراسنده (اولون نور) آدنده برکول واردر . هوانغ هو ایرماغنک غرب دیرسه کی اوزرند کی یابلاک آدی (اولون پورت) در . یکه ، به ککه مخلصک ، قبیله تک آک یاشی قادینیدر . حالا عشاق طرفلرند بکله قولانیلیر . دانی قادینه ده « به ککه » دینیر . اولون به ککه بویوک به ککه . والده سلطان دیمک اولور .

قادرلر تفرک فکری

«تاریخ عثمانی العجمی» نك نشر ایتدیکی

«عثمانی تاریخی» حقهده

— بانئ یوزالنجی صاییده —

ماهان — ص : ۵۴۸ — س : ۱۲ : سرو
نهری جوارنده ایمش . «تاریخ عمومی و عثمانی
اطلسی» نده موقعی کوسترلش در . «قاموس الاعلام»
ایسه کرمانده اولدیغندن بحث ایدیور .

قرل سرای — ص : ۵۵۲ — س : ۱ :
آنقره ولایتک بک بازاری قصبه سته اوج ساعت
مسافهده «دنیلش» لغات تاریخی و جغرافیه
مذکور قصبه یارم ساعت مسافهده اولدیغنی سولبور .
مع مافی «کیبرت» آلا دینی ایچون هانکی سنک دوغرو
اولدنی نجه مجهولدر .

ایت برونی — ص : ۵۷۲ — س : ۶ :
«اسکیشهره یاقین» . ایت برونی ، اسکیشهرک ۲۰
کیلو متره شمال غریبنددر .

چات — ص : ۵۶۸ — ح : ۲ : «آماسیه
نواحیندن» . آماسیه جوارنده بواسمه بر بر ،
کیبرتده یوقدر .

پفنیك ایل — ص : ۵۶۹ — ح : ۲ :
«کاخته نواحیندن» . کذا بولامادم .

قولجه حصاری — ص : ۵۷۶ — سطر
باشی «أمیر طاعی اتکنده» اینه کوله براق ساعت
مسافهده . آرکان حربیه خریطه سته نظراً اینه کول
جوارنده أمیر طاعی یوقدر . یالکز اینه کولک ۴
کیلومتره شرقده بر (قوللوجه) کونی وارددرکه
مبعوث حصارده احتال بودر .

بکاکرمنجی عصرده آشانی یوقاری ، صاغ سول ،
آلت اوست کی تعبیرلر وساعت ، فرسخ ایله تعین
موقع اینکه قافیشماق عیب کی کلور . جهت
وکیلومتره تعریف ایتدیلسه ائی اولور ، دی به دوشنبورم .
چاقر پیکاری — ص : ۵۸۷ — س : ۱ :
«بیله جکه براق ساعت مسافهده کائن» . موقع دلکشا .
بیله جکه بش کیلومتره غریبدهدر .

قالدیریق دربندی — ص : ۵۸۷ — س :
۱۶ . وقعته نك کیدیته کوره چاقر پیکاری ایله بیله جک
آراسنده اوله جق ایسه ده خریطه آلامش در . موقی
نجه معین دکلددر .

ایتلدر . مصرده داهای بواسمه برجوق تورکر
کلیش وکچشدر .

ایسه نجه — ایلخانلی پادشاهلرندن سلطان

ابوسعید خان زمانده دیار بکر والیسی ایدی .
عصبان ایتدیکی ایچون [۷۱۸ هـ] سنه سنده
دوتولوب اولدورولدی .

ایلبکی حاجی — برنجی سلطان مراد حضرتلری

زمانی آدامارندندر . دیمنوقه بی آچان بوژانددر .
جوق بیکیک ایمش . [۷۶۱] سنه سنده اولشدر .

سوره — بونی بعضی عربجه کتابلر تورک

پیغمبرلری آراسنده صایورلر . بوندن باشقه اومید ،
باراخ ، تاخیم ، صوصان ، خرقیل ، دوویل ،
ساوس ، سه قون ، صالح ، طامیر ، غادات ،
قاپین ، کدوک ، لایجو ، هامون کی داهای برجوق
اسملر اولدورورق بونلری ده تورک پیغمبرلری اولارق
کوستریورلر . بونلر علمه و تاریخه مستنده کلددر .
یاقیشدرمه در . دها دوغریسی تورکاره و تورک بو
یوکلرینه یارانق ایچون اولدورولش شیرلدر . نبوت
آنحاق سامی قوملر آراسنده برعادت و برعته
اولشدی . هر نه قادیار تورکرلر آراسنده قانون پایان
برجوق شیرله نل آتان بووکلر یه تیشمشلر سده
هیچ بریسی ده کندیسک پیغمبر اولدیغنی اوکه
سوره مشدر .

داهای وار .

یکده معارف مدیری

بسم آندی

اصحیح :

صحیفه	سطر	ستون	یا کلیش	دوغرو
۳۶۵۰	۲۲	۱	آرغن	آرغش
۳۶۵۰	۰۷	۲	orie	ourie
۳۶۵۰	۰۸	۲	خان	خات = خت
۳۶۵۰	۱۲	۲	به تیسابا	باتیسابا
۳۶۵۱	۰۷	۱	صیقیتیلری	جیقیتیلری
۳۶۵۱	۳۵	۲	تاقادو	تاقاوور
۳۶۵۳	۱۰	۲	ایلبکی	ایلبکی